Aanvullend onderzoek schaapskooien, Doorn

Mei 2017
P16-092/W1207
Auteur: M. Dubbeldam

Natuur-Wetenschappelijk Centrum
078-6213921
nwcadvies@nwcadvies.nl
www.nwcadvies.nl

Aanvullend onderzoek schaapskooien te Doorn

Natuur-Wetenschappelijk Centrum, Noorderelsweg 4A, 3329 KH Dordrecht

Aanvullend onderzoek schaapskooien, Doorn

Opdrachtgever: KuiperCompagnons

Uitvoering: Natuur-Wetenschappelijk Centrum

Veldwerk: Tamar Braaksma, Jeroen Dekker, Alexandra Haan, Rob Haan, Marianne Noordijk, Mariëlle Oomen, Sanne Westbroek, Koen Woerdenbag

Samenstelling: Manuela Dubbeldam

Aanvullend onderzoek schaapskooien Doorn. [Samenst.: Dubbeldam, M.] Met lit. opg., Dordrecht: Strix/ NWC.

Trefw.: Wet natuurbescherming, vleermuizen, vogels, reptielen, schaapskooien, Doorn

W1207/ P16-092

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt of verveelvoudigd, door middel van; druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever of de opdrachtgever.

© strix uitgeverij

Dordrecht, mei 2017

Inhoud

1 Inleiding 5

2 Gebiedsbeschrijving en plannen 7

3 Methode 9

4 Resultaten 13

5 Effecten, verplichtingen en aanbevelingen 15

Referenties

Bijlagen:
Bijlage 1: Beschermde soorten Wet Natuurbescherming
Bijlage 2: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen
Bijlage 3: Vogels en ruimtelijke ingrepen

1. Inleiding

Er bestaan plannen voor de restauratie van een tweetal schaapskooien in Doorn in de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Beide schaapskooien krijgen een nieuwe functie en dienen hiervoor gerestaureerd te worden. Er is geen sprake van het kappen van bomen en dempen of anderszins aantasten van watergangen.

In het kader van de Wet natuurbescherming dient bij dergelijke ruimtelijke ingrepen onderzoek gedaan te worden naar de aanwezige natuurwaarden en dient een beoordeling gemaakt te worden van eventuele negatieve effecten van de plannen op deze waarden.
Uit onderzoek van KuiperCompagnons blijkt dat de te restaureren gebouwen mogelijk dienst doen als vaste verblijfplaats voor vleermuizen en vogelsoorten waarvan het nest jaarrond beschermd is. Ook is het mogelijk dat op één locatie reptielen voorkomen, zoals de Hazelworm (*Anguis fragilis*) en de Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*). Zowel de vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats als de reptielensoorten worden streng beschermd door de Wet natuurbescherming. Om deze reden dient onderzocht te worden of deze soorten daadwerkelijk aanwezig zijn binnen het plangebied.

KuiperCompagnons, die het bestemmingsplan voor de voorgenomen plannen opstelt, heeft het NWC gevraagd onderzoek te doen naar de aanwezigheid van vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats en reptielen in het plangebied en voor advisering omtrent de relevante natuurwetgeving.

2. Gebiedsbeschrijving en plannen

Gebiedsbeschrijving

Het plangebied bevindt zich ten zuidoosten van Doorn (figuur 1) en bestaat uit twee deelgebieden: de schaapskooi en directe omgeving aan de Buurtweg 12 in Doorn (figuur 2 op de volgende pagina) en de schaapskooi en directe omgeving aan de Sandenburgerlaan 4v in Doorn (figuur 3 op de volgende pagina). Beide deelgebieden worden omringd door agrarische gebieden. Op beide terreinen zijn een schaapskooi en groenvoorzieningen in de vorm van grasvlaktes met struikgewas en bomen aanwezig. Er zijn geen watergangen aanwezig in de deelgebieden.

Uit onderzoek van KuiperCompagnons blijkt dat de te restaureren gebouwen mogelijk dienst doen als vaste verblijfplaats voor vleermuizen en vogelsoorten waarvan het nest jaarrond beschermd is. Ook is het mogelijk dat op één locatie beschermde reptielen voorkomen, zoals de Hazelworm (*Anguis fragilis*) en de Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*).

Voorgenomen plannen

Het plan is om het tweetal schaapskooien in Doorn te restaureren. Beide schaapskooien krijgen een nieuwe functie en dienen hiervoor gerestaureerd te worden. Er is geen sprake van het kappen van bomen en dempen of anderszins aantasten van watergangen.

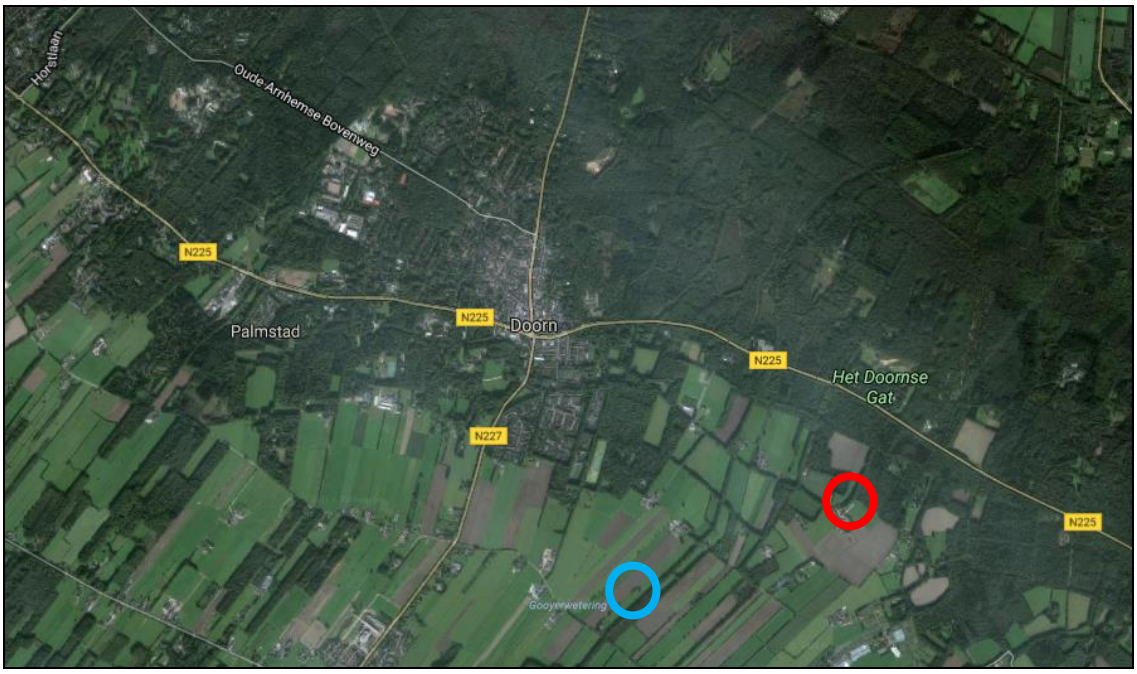

Figuur 1: Ligging plangebieden Buurtweg 12 (rood omcirkeld) en Sandenburgerlaan 4v (blauw omcirkeld) in de omgeving (Bron: Google Earth)

Figuur 2: Begrenzing deelgebied (wit omlijnd) aan de Buurtweg 12 te Doorn (Bron: Google Earth)

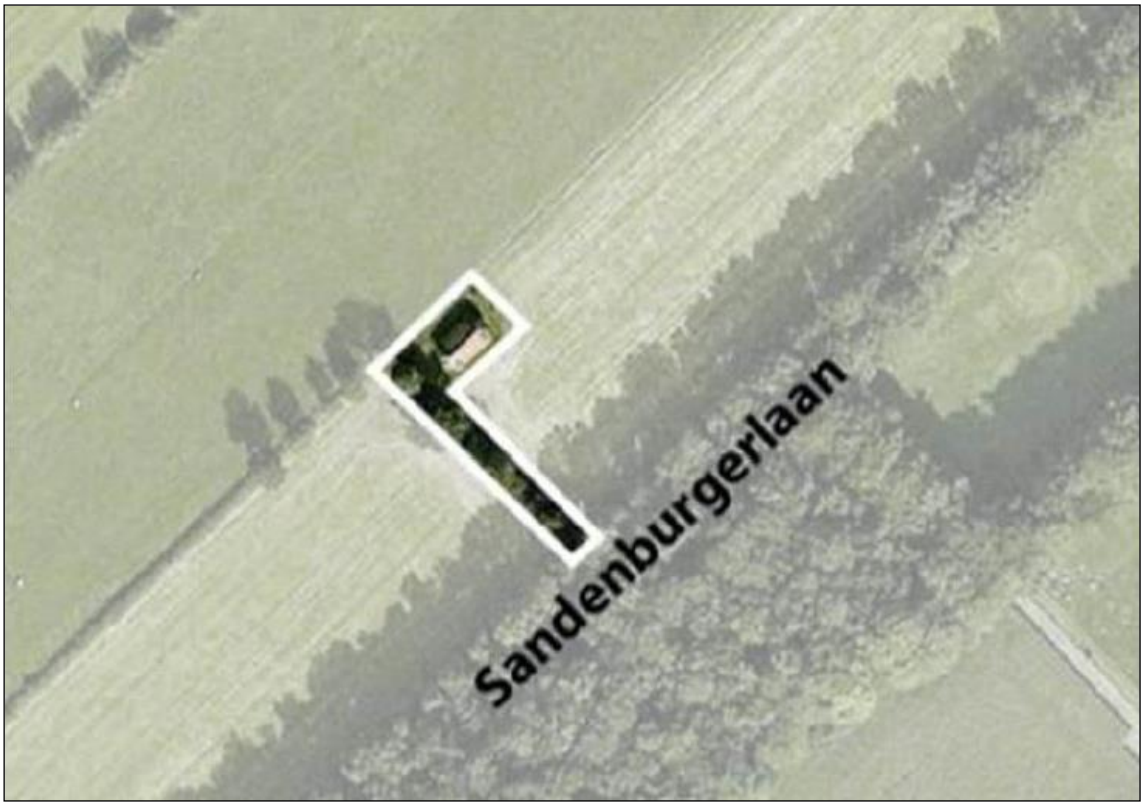

Figuur 3: Begrenzing deelgebied (wit omlijnd) aan de Sandenburgerlaan 4v te Doorn (Bron: Google Earth)

3. Methode

Vleermuizen

Vleermuizen gebruiken het landschap gedurende het jaar op verschillende manieren. In verschillende perioden van het jaar maken ze gebruik van kraamplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijven, winterverblijfplaatsen en jachtgebied. Daarnaast gebruiken ze landschapselementen, zoals bomenrijen en watergangen als vliegroute. Ook worden met name groene gebieden gebruikt als foerageergebieden. Het vleermuisprotocol (maart 2013) dat door onder andere de Zoogdiervereniging en de gegevensautoriteit GaN is opgesteld, stelt daarom dat tenminste vier inventarisatiemomenten, verspreid over de periode half mei - begin oktober, nodig zijn om de verschillende functies die de aanwezige bebouwing mogelijk voor vleermuizen vervult zo goed mogelijk te inventariseren (bijlage 2).
Uit onderzoek van KuiperCompagnons blijkt dat de te restaureren gebouwen mogelijk dienst doen als vaste verblijfplaats voor vleermuizen. Aan de hand van dit aanvullende onderzoek worden de functies van de plangebieden bepaald. Omdat de bomen die zich binnen het plangebied bevinden niet zullen worden gekapt, kunnen nadelige gevolgen van de werkzaamheden op mogelijke verblijfplaatsen voor vleermuizen in bomen worden uitgesloten. Gedurende het onderzoek is ook gelet op de mogelijke functie van het plangebied als onderdeel van belangrijke vliegroutes en foerageergebieden.

Het aanvullende onderzoek naar de functie van de schaapskooien en de aanwezigheid van een verblijfplaats voor vleermuizen is geheel volgens het vleermuisprotocol uitgevoerd. Twee inventarisaties vonden plaats in de kraam/zomerperiode (half mei - half juli) en twee inventarisaties vonden plaats in de zomer/paarperiode (half augustus - begin oktober). De inventarisaties zijn uitgevoerd op 16 juni, 13 juli, 22 augustus en 20 september 2016. Tabel 1 geeft een overzicht van de weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, bewolking en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen. Deze gegevens zijn gemeten of ingeschat door medewerkers in het veld.

Tabel 1: Overzicht van weeromstandigheden per veldbezoek

Datum	Tempera-tuur (ºC)	Wind-kracht (Bft)	Bewolking (0-8)	Vleermuizen-onderzoek	Vogel-onderzoek	Reptielen-onderzoek
16-06-2016	15	1	8/8	V	V	
05-07-2016	16	3	8/8			V
13-07-2016	15	1	1/8	V	V	
28-07-2016	20	2	6/8			V
10-08-2016	16	2	6/8			V
22-08-2016	18	1	0/8	V	V	V
20-09-2016	15	1	8/8	V	V	

Alle inventarisaties voor dit aanvullende vleermuisonderzoek zijn in de avond en nacht uitgevoerd door vier personen. Er is vooral gelet op uitvliegende vleermuizen en op

vleermuizen die al rond zonsondergang actief waren. Wanneer een vleermuis rond zonsondergang wordt waargenomen, kan dit namelijk op de aanwezigheid van een verblijfplaats duiden. Dit omdat de meeste vleermuissoorten rond zonsondergang hun verblijfplaats verlaten en dan naar hun foerageergebieden vliegen. Vleermuizen die rond zonsondergang bij het te onderzoeken object (in dit geval de schaapskooi) worden waargenomen, hebben nog geen grote afstand af kunnen leggen, waaruit opgemaakt kan worden dat zij mogelijk in (de buurt van) het object een verblijfplaats hebben.

Tijdens de inventarisaties in de paarperiode is tevens gelet op vleermuizen die sociale geluiden (waaronder werfroepjes) uitstoten en die paargedrag vertonen. Dergelijke geluiden en gedrag kunnen duiden op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats. Tijdens de vier veldbezoeken is gebruikgemaakt van heterodyne batdetectors (type Pettersson D-100). Met behulp van deze batdetectors zijn de waargenomen vleermuissoorten op naam gebracht.

<u>Vogels met een vaste verblijfplaats</u>

Vogels met een vaste verblijfplaats worden jaarrond beschermd door de Wet natuurbescherming. Dit geldt ook voor hun functionele leefomgeving. Voorbeelden van vogelsoorten met een vaste verblijfplaats zijn de Kerkuil (*Tyto alba*), Ransuil (*Asio otus*) en Steenuil (*Athene noctua*).

Voor het onderzoek naar de vogelsoorten met een vaste verblijfplaats is de methode uit de soortenstandaarden van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) zoveel mogelijk aangehouden. Mits goed onderbouwd, mag afgeweken worden van deze standaard. Voor beide vogelsoorten is een dergelijke soortenstandaard voorhanden. Omdat uilen net zoals vleermuizen nachtdieren zijn, kon het onderzoek naar de uilen gecombineerd worden met de vleermuisinventarisaties. Voorafgaand aan de eerste vleermuisinventarisatie werd gezocht naar individuen en sporen van de soorten (veren, braakballen, uitwerpselen en dergelijke). Daarnaast werd tijdens alle vleermuisinventarisaties gelet op uitvliegende/invliegende/roepende dieren.

Volgens de soortenstandaard kan de aanwezigheid van een verblijfplaats van een Kerkuil, Ransuil en Steenuil als volgt worden aangetoond:

• Er is een bezet nest
• Er is minimaal één waarneming in de periode van 1 februari t/m 31 augustus van:
– een paar in broedbiotoop, of
– territoriaal gedrag: een krijsende vogel, of
– bedelende jongen.

Daarnaast is het belangrijk om bij het onderzoek aandacht te schenken aan de controle van potentieel geschikte locaties en om navraag te doen bij bewoners en beheerders. Braakballen en krijtstrepen kunnen aanwijzingen zijn voor een bewoonde nestplek. Om deze reden moet gezocht worden naar dergelijke sporen.

Voorafgaand aan alle vleermuisinventarisaties is in de schaapskooien intensief gezocht naar sporen (braakballen, veren, uitwerpselen, etc.) van aanwezigheid van de Kerkuil, Ransuil en Steenuil. De inventarisaties zijn uitgevoerd op 16 juni, 13 juli, 22 augustus en 20 september 2016. Tabel 1 geeft een overzicht van de weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, bewolking en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen. Deze gegevens zijn gemeten of ingeschat door medewerkers in het veld.

Reptielen

Voorafgaand aan het onderzoek is vastgesteld dat de plangebieden geschikt leefgebied zouden kunnen vormen voor beschermde reptielen, zoals de Hazelworm en de Levendbarende hagedis. Voor de Levendbarende hagedis is door de RVO een soortenstandaard opgesteld. Hierin wordt beschreven op welke manier en in welke periode het onderzoek naar de aan- of afwezigheid van de soort het beste uitgevoerd kan worden. Voor de Hazelworm is geen dergelijke soortenstandaard voorhanden. Omdat de Hazelworm wat betreft habitateisen en leefwijze vergelijkbaar is met de Levendbarende hagedis, wordt ook voor deze soort de methode uit de soortenstandaard van de Levendbarende hagedis aangehouden. De soortenstandaard stelt dat de periode april tot en met september geschikt is om de aanwezigheid van de hagedis aan te kunnen tonen bij uitvoer van meer dan drie inventarisatierondes. Deze moeten gehouden worden tijdens goede omstandigheden: zonnige, half bewolkte dagen met een temperatuur tussen de 12 en 20 graden Celsius en een windkracht minder dan 5 Beaufort.

Om de aan- of afwezigheid van reptielen aan te kunnen tonen, zijn vier inventarisatierondes uitgevoerd. Hiertoe zijn in beide deelgebieden twintig herpetoplaatjes verspreid die door reptielen gebruikt kunnen worden als schuilplaats. Gedurende de veldbezoeken zijn de herpetoplaatjes gecontroleerd op de aanwezigheid van de beschermde reptielensoorten. De veldbezoeken vonden plaats op 5 juli, 28 juli, 10 augustus en 22 augustus 2016. Iedere ronde werd door twee personen uitgevoerd tussen 9 en 12 uur ’s morgens. Tabel 1 geeft een overzicht van de weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, bewolking en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen. Deze gegevens zijn gemeten of ingeschat door medewerkers in het veld.

4. Resultaten

Vleermuizen

Tijdens de inventarisaties zijn waarnemingen gedaan van exemplaren van de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), de Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en de Grootoorvleermuis (*Plecotus sp.*) (tabel 2 en 3). In de schaapskooi aan de Buurtweg is een verblijfplaats van de Grootoorvleermuis aangetroffen. Hier is namelijk een vijftal uitvliegende vleermuizen waargenomen. Ook zijn er tijdens één van de veldbezoeken sociale geluiden van de Gewone dwergvleermuis waargenomen bij de schaapskooi aan de Sandenburgerlaan. Omdat de bron van deze geluiden zich niet op één centraal punt bevond en omdat hier geen in- en uitvliegende dieren zijn waargenomen, is vast te stellen dat er geen sprake is van een paarverblijfplaats in deze schaapskooi aan de Sandenburgerlaan. Er zijn kleine aantallen foeragerende en voorbijvliegende vleermuizen waargenomen. Deze waarnemingen duiden erop dat de plangebieden mogelijk onderdeel uitmaken van vliegroutes en/of jachtgebied. Echter, omdat er geen bomen gekapt zullen worden, zullen mogelijke vliegroutes niet verstoord worden door de restauratiewerkzaamheden. Ook zijn er genoeg alternatieve foeragegebieden aanwezig in de directe omgeving van de plangebieden.

Tabel 2: Overzicht van waargenomen vleermuizen in het deelgebied aan de Buurtweg te Doorn

Datum	Soorten	Waargenomen aantallen en gedrag
16-06-2016	Gewone dwergvleermuis	4 individuen, foeragerend en passerend.
	Laatvlieger	2 individuen, foeragerend en passerend.
13-07-2016	Gewone dwergvleermuis	1 individu, foeragerend en passerend.
	Laatvlieger	1 individu, passerend.
	Grootoorvleermuis	5 uitvliegers.
22-08-2016	Gewone dwergvleermuis	6 individuen, foeragerend.
	Laatvlieger	1 individu, passerend.
	Grootoorvleermuis	2 individu, foeragerend en passerend.
20-09-2016	Gewone dwergvleermuis	3 individuen, foeragerend en passerend.
	Rosse vleermuis	2 individuen, foeragerend en passerend.
	Laatvlieger	5 individuen, foeragerend.
	Grootoorvleermuis	1 individu, foeragerend.

Tabel 3: Overzicht van waargenomen vleermuizen in het deelgebied aan de Sandenburgerlaan te Doorn

Datum	Soorten	Waargenomen aantallen en gedrag
16-06-2016	Gewone dwergvleermuis	3 individuen, foeragerend en passerend.
	Ruige dwergvleermuis	1 individu passerend.
13-07-2016	Gewone dwergvleermuis	2 individuen, foeragerend.
	Ruige dwergvleermuis	1 individu, foeragerend.
	Laatvlieger	1 individu, foeragerend en passerend.
22-08-2016	Gewone dwergvleermuis	2 individuen, foeragerend. Sociale geluiden.
	Rosse vleermuis	2 individuen, passerend.
20-09-2016	Gewone dwergvleermuis	4 individuen, foeragerend en passerend.
	Laatvlieger	3 individuen, passerend.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Tijdens de veldbezoeken zijn waarnemingen gedaan van twee vogelsoorten, te weten de Bosuil (*Strix aluco*) en de Ransuil. Er zijn geen waarnemingen gedaan van de verwachtte Kerkuil of Steenuil. Tabel 4 geeft een overzicht van de waarnemingen van de vogels per veldbezoek. De Ransuil is slechts buiten het plangebied waargenomen. De Bosuil is passerend waargenomen in het plangebied. Ook zijn van deze soort sporen in de vorm van verse braakballen en veren aangetroffen in de schaapskooi aan de Sandenburgerlaan. Deze waarneming duidt op de aanwezigheid van een verblijfplaats.

Tabel 4: Overzicht waarnemingen vogels in de plangebieden aan de Buurtweg en Sandenburgerlaan

Datum	Soorten	Aantallen en waarnemingen	Locatie
16-06-2016	Bosuil	Veren en verse braakballen	In de schaapskooi aan de Sandenburgerlaan
13-07-2016	Ransuil	3 individuen, bedelroep	Buurtweg (buiten plangebied)
22-08-2016	-	-	-
20-09-2016	Ransuil	2 individuen	Buurtweg (buitenplangebied)
	Bosuil	1 individu, passerend.	Sandenburgerlaan

Reptielen

Tijdens de veldbezoeken zijn geen reptielen aangetroffen. Wel zijn er waarnemingen gedaan van andere diersoorten. Zo zijn er exemplaren van de Veldmuis (*Microtus arvalis*), Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*), Bruine kikker (*Rana temporaria*) en Gewone pad (*Bufo bufo*) aangetroffen in de plangebieden. Tabel 5 geeft een overzicht van de waarnemingen per velbezoek.

Tabel 5: Overzicht resultaten inventarisatie herpetoplaatjes in de plangebieden aan de Buurtweg en Sandenburgerlaan

Datum	Aangetroffen soorten en aantallen	Locatie
05-07-2016	-	Buurtweg
	1 Gewone pad	Sandenburgerlaan
28-07-2016	-	Buurtweg
	1 Bosmuis, 1 Bruine kikker	Sandenburgerlaan
10-08-2016	2 Veldmuizen	Buurtweg
	1 Veldmuis, 1 Gewone pad	Sandenburgerlaan
22-08-2016	1 Bosmuis, 1 Veldmuis	Buurtweg
	1 Bosmuis, 1 Bruine kikker	Sandenburgerlaan

5. Effecten, verplichtingen en aanbevelingen

Vleermuizen

In de bebouwing is een zomerverblijfplaats van vijf exemplaren van de Grootoorvleermuis aangetroffen. Dit betekent dat de voorgenomen restauratieplannen nadelige effecten zouden kunnen hebben op vleermuizen. Door het nemen van maatregelen, zoals bijvoorbeeld het werken buiten de kwetsbare periode, het tijdig realiseren van alternatieve tijdelijke verblijfplaatsen en het permanent geschikt maken van de toekomstige bebouwing als vaste verblijfplaats voor de Grootoorvleermuis, kan overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming worden voorkomen. Een ontheffing is in dat geval niet nodig. De toekomstige bebouwing kan op verschillende manieren geschikt worden gemaakt als verblijfplaats voor de Grootoorvleermuis. Deze soort verblijft graag in grote hoge ruimtes in gebouwen, zoals zolders. In de toekomstige bebouwing zou een geschikte zolder gecreëerd kunnen worden welke dienst kan doen als vleermuisverblijfplaats.

Vogels met een vaste verblijfplaats

In de schaapskooi aan de Sandenburgerlaan is een verblijfplaats van de Bosuil aangetroffen. Verblijfplaatsen van deze soort zijn niet jaarrond beschermd, maar wel gedurende de broedperiode (grofweg februari tot juni). Om deze reden dienen de restauratiewerkzaamheden buiten de broedperiode plaats te vinden. Verblijfplaatsen van de Ransuil zijn wel jaarrond beschermd. Echter, omdat deze soort slechts buiten het plangebied is waargenomen, bestaan er ten aanzien van deze soort geen verplichtingen vanuit de Wet natuurbescherming. Bij het ontwerpen van de toekomstige bebouwing, zou wel rekening gehouden kunnen worden met de aanwezigheid van de Bosuil in de directe omgeving van het plangebied. Zo zouden er voorzieningen gerealiseerd kunnen worden in de vorm van Bosuilenkasten. Op deze manier kan de Bosuil gebruik blijven maken van het plangebied.

Reptielen

Er zijn geen beschermde reptielen aangetroffen in de plangebieden. Wel zijn er andere diersoorten aangetroffen gedurende de reptieleninventarisatie. Voor de Veldmuis, Bosmuis, Bruine kikker en Gewone pad geldt in de provincie Utrecht een vrijstelling. Om deze reden zijn een ontheffing of maatregelen ten aanzien van deze soorten niet nodig, maar wel moet de zorgplicht worden nagekomen.

Zorgplicht

Voor alle plant- en diersoorten (ook de onbeschermde) geldt de zorgplicht. Deze houdt in dat mogelijke nadelige gevolgen voor planten en dieren, voor zover redelijk, vermeden moeten worden. Manieren om aan de zorgplicht te voldoen zijn bijvoorbeeld;

- er wordt gelegenheid gegeven aan amfibieën en grondgebonden zoogdieren, die tijdens de werkzaamheden worden gevonden, te vluchten of zich te verplaatsen naar een schuilplaats buiten het bereik van de werkzaamheden. Dit gebeurt door onder andere vegetatie of bodemmateriaal (takken, stronken, steenhopen) gefaseerd te verwijderen;
- in verband met verstoring van aanwezige dieren worden de werkzaamheden zoveel mogelijk overdag uitgevoerd.

Referenties

Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland, 2014. *Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis (Pipistrellus pipistrellus), Ruige dwergvleermuis (Pipistrellus nathusii), Rosse vleermuis (Nyctalus noctula) en Gewone grootoorvleermuis (Plecotus auritus), Versie 2.0.* Ministerie van Economische zaken, Beschikbaar op het World Wide Web via: http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/flora-en-faunawet-ffw/ontheffing-vrijstelling/soortenstandaard/beschikbare

Bijlage 1: Beschermde soorten Wet Natuurbescherming en Rode Lijst

In het kader van de Wet Natuurbescherming worden alle in Europa voorkomende en in het wild levende vogels beschermd en onderstaande soorten uit overige soortgroepen:

Amfibieën

Habitatrichtlijn

Boomkikker
Geelbuikvuurpad
Heikikker
Kamsalamander
Knoflookpad
Poelkikker
Rugstreeppad
Vroedmeesterpad

Overige soorten

Alpenwatersalamander
Bruine kikker
Gewone pad
Kleine watersalamander
Meerkikker
Middelste groene kikker/bastaard kikker
Vinpootsalamander
Vuursalamander

Vissen

Habitatrichtlijn

Houting
Steur

Overige soorten

Beekdonderpad
Beekprik
Elrits
Gestippelde alver
Grote modderkruiper
Kwabaal

Zeezoogdieren

Habitatrichtlijn

Bruinvis
Bultrug
Butskop
Dwergpotvis
Gestreepte dolfijn
Dwergvinvis
Gewone dolfijn
Gewone spitsdolfijn
Gewone vinvis
Griend
Grijze dolfijn
Kleine zwaardwalvis
Narwal
Noordse vinvis
Orca
Potvis
Spitsdolfijn van gray
Tuimelaar
Walrus
Witflankdolfijn
Witsnuitdolfijn
Witte dolfijn

Vleermuizen

Habitatrichtlijn

Baardvleermuis
Bechsteins vleermuis
Bosvleermuis
Brandts vleermuis
Franjestaart
Gewone dwergvleermuis
Gewone grootoorvleermuis
Grijze grootoorvleermuis
Grote hoefijzerneus
Grote rosse vleermuis
Ingekorven vleermuis
Kleine dwergvleermuis
Kleine hoefijzerneus
Laatvlieger
Meervleermuis
Mopsvleermuis
Noordse vleermuis
Rosse vleermuis
Ruige dwergvleermuis
Tweekleurige vleermuis
Vale vleermuis
Watervleermuis

Landzoogdieren

Habitatrichtlijn

Bever
Hamster
Hazelmuis
Lynx
Noordse woelmuis
Otter
Wilde kat
Wolf

Overige soorten

Aardmuis
Boommarter
Bosmuis
Bunzing
Damhert
Das
Dwergmuis
Dwergspitsmuis
Edelhert
Eekhoorn
Egel
Eikelmuis
Gewone bosspitsmuis
Gewone zeehond
Grijze zeehond
Grote bosmuis
Haas
Hermelijn
Huisspitsmuis
Konijn
Molmuis
Ondergrondse woelmuis
Ree
Rosse woelmuis
Steenmarter
Tweekleurige bosspitsmuis
Veldmuis
Veldspitsmuis
Vos
Waterspitsmuis
Wezel
Wild zwijn
Woelrat

Kreeftachtigen

Overige soorten

Europese rivierkreeft

Weekdieren

Habitatrichtlijn

Bataafse stroommossel
Platte schijfhoren

Sporenplanten-bladmossen

Habitatrichtlijn

Geel schorpioenmos
Tonghaarmuts

Sporenplanten-varens

Habitatrichtlijn

Kleine vlotvaren

Overige soorten

Blaasvaren
Groensteel
Schubvaren

Zaadplanten

Habitatrichtlijn

Drijvende waterweegbree
Groenknolorchis
Kruipend moerasscherm
Liggende raket
Zomerschroeforchis

Overige soorten

Akkerboterbloem
Akkerdoornzaad
Akkerogentroost
Beklierde ogentroost
Berggamander
Bergnachtorchis
Blauw guichelheil
Bokkenorchis
Bosboterbloem
Bosdravik
Brave hendrik
Brede wolfsmelk
Breed wollegras
Bruinrode wespenorchis
Dennenorchis
Dreps
Echte gamander
Franjegentiaan
Geelgroene wespenorchis
Geplooide vrouwenmantel
Getande veldsla
Gevlekt zonneroosje
Glad biggenkruid
Gladde zegge
Groene nachtorchis
Groot spiegelklokje
Grote bosaardbei
Grote leeuwenklauw
Honingorchis
Kalkboterbloem
Kalketrip
Karthuizeranjer
Karwijselie
Kleine ereprijs
Kleine schorseneer
Kleine wolfsmelk
Kluwenklokje
Knollathyrus
Knolspirea
Korensla
Kranskarwij
Kruiptijm
Lange zonnedauw
Liggende ereprijs
Moerasgamander
Muurbloem
Naakte lathyrus
Naaldenkervel
Pijlscheefkelk
Roggelelie
Rood peperboompje
Rozenkransje
Ruw parelzaad
Scherpkruid
Schubzegge
Smalle raai
Spits havikskruid
Steenbraam
Stijve wolfsmelk
Stofzaad
Tengere distel
Tengere veldmuur
Trosgamander
Veenbloembies
Vliegenorchis
Vroege ereprijs
Wilde averuit
Wilde ridderspoor
Wilde weit
Wolfskers
Zandwolfsmelk
Zinkviooltje
Zweedse kornoelje

Dagvlinders

Habitatrichtlijn

Apollovlinder
Boszandoog
Donker pimpernelblauwtje
Grote vuurvlinder
Moerasparelmoer-vlinder
Pimpernelblauwtje
Tijmblauwtje
Zilverstreephooi-beestje

Overige soorten

Aardbeivlinder
Bosparelmoer-vlinder
Bruin dikkopje
Bruine eikenpage
Duinparelmoer-vlinder
Gentiaanblauwtje
Grote parelmoervlinder
Grote vos
Grote weerschijnvlinder
Iepenpage
Kleine heivlinder
Kleine ijsvogelvlinder
Kommavlinder
Sleedoornpage
Spiegeldikkopje
Veenbesblauwtje
Veenbesparel-moervlinder
Veenhooibeestje
Veldparelmoer-vlinder
Zilveren maan

Nachtvlinders

Habitatrichtlijn

Teunisbloempijl-staart

Haften

Habitatrichtlijn

Oeveraas

Libellen

Habitatrichtlijn

Bronslibel
Gaffellibel
Gevlekte witsnuitlibel
Groene glazenmaker
Mercuurwaterjuffer
Noordse winterjuffer
Oostelijke witsnuitlibel
Rivierrombout
Sierlijke witsnuitlibel

Overige soorten

Beekrombout
Bosbeekjuffer
Donkere waterjuffer
Gevlekte glanslibel
Gewone bronlibel
Hoogveenglanslibel
Kempense heidelibel
Speerwaterjuffer

Kevers

Habitatrichtlijn

Brede geelrandwaterroof-kever
Gestreepte waterroofkever
Juchtleerkever
Vermiljoenkever

Overige soorten

Vliegend hert

Reptielen

Habitatrichtlijn

Dikkopschildpad
Gladde slang
Kemp's zeeschildpad
Lederschildpad
Muurhagedis
Soepschildpad
Zandhagedis

Overige soorten

Adder
Hazelworm
Levendbarende hagedis
Ringslang

Bijlage 2: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen

Vleermuizen en hun leefgebied worden beschermd door de Wet Natuurbescherming. In deze wet is bepaald dat in het geval van een ruimtelijke ingreep ruim van tevoren bekeken moet worden of de ingreep nadelige invloed kan hebben op vleermuizen en hoe hiermee omgegaan moet worden.

Verblijfplaatsen
Vleermuizen maken het hele jaar door gebruik van verschillende verblijfplaatsen (o.a. in bomen en gebouwen). Vleermuisverblijfplaatsen zijn op te delen in verschillende typen: winterverblijfplaats (waar overwinterd wordt), dagkwartieren (waar de mannetjes in de kraamkolonieperiode overdag zitten, alleen of in kleine groepjes), kraamkolonies (vrouwtjes en hun jongen, vaak in grote groepen), paarverblijven (waar gepaard wordt, vaak in het najaar, soms gelijk aan de winterverblijfplaats) en tussenkwartieren (gebruikt in de periode tussen overwinteren en de zomerperiode in). Per type verblijfplaats gebruiken vleermuizen vaak meerdere verblijven waar tussen gewisseld wordt, bijvoorbeeld wanneer elders het klimaat geschikter is of om aan parasieten te ontkomen. Vleermuizen zijn wel zeer honkvast wat betreft de typen verblijven die ze gebruiken. Dit betekent dat hun verblijven belangrijk zijn voor instandhouding van de populatie en dat deze daarom beschermd worden door de wet.

Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de wetgeving. Voor het bepalen of een gebouw of een potentieel geschikte boom van belang is als vleermuisverblijfplaats, is over het algemeen een langlopend onderzoek nodig (van april/mei t/m september/oktober) en zijn 4 tot 7 bezoeken nodig. Om onnodige vertraging te voorkomen, wordt daarom aangeraden om in de planning van de voorgenomen plannen rekening te houden met deze onderzoeksperiode.

Maatregelen ten behoeve van vleermuizen zijn nodig:

- indien sprake is van een verblijfplaats die van significant belang is of zou kunnen zijn en/of;
- indien vleermuizen aangetroffen zijn.

Er is sprake van een significant belangrijke verblijfplaats (ook wel vaste verblijfplaats genoemd, een verblijfplaats die van belang is voor een populatie) als:

- er sprake is van een kraamkolonie;
- er sprake is van een belangrijke overwinteringsplaats of paarplaats;
- er geen alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving beschikbaar zijn;
- de gunstige staat van instandhouding van de (populatie van) de soort in het geding is bij het verdwijnen van de verblijfplaats.

De te nemen maatregelen moeten er voor zorgen dat verbodsbepalingen uit de Wet Natuurbescherming niet overtreden worden. Dit betekent dat er geen dieren gedood, verwond of actief verstoord mogen worden en dat in geval van significant belangrijke verblijfplaatsen deze behouden moeten blijven of anders tijdig op een goede manier vervangen dienen te worden. De functie die het leefgebied voor de betreffende populatie vervult, moet onverminderd blijven bestaan.

Om te voorkomen dat dieren gedood, verwond of actief verstoord worden, kunnen de volgende mitigerende maatregelen nodig zijn:

- niet slopen in de winterslaapperiode (in deze periode kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat vleermuizen afwezig zijn in een potentieel geschikt en onoverzichtelijk object, omdat ze dan ook 's nachts passief zijn. Dat maakt ze in deze periode overigens extra kwetsbaar);
- vlak voor de sloop onderzoeken of er individuen aanwezig zijn in het te slopen object. Zijn deze wel aanwezig dan geldt dat gewacht moet worden tot het dier of de dieren weg zijn.

Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn kan een ontheffing aangevraagd worden bij de provincie waarin de ingreep plaatsvindt. Een afwijzingsbrief, die stelt dat geen ontheffing nodig is, 'omdat als de voorgestelde maatregelen genomen worden er immers geen verboden overtreden worden' geldt als goedkeuring van de voorgestelde maatregelen. Zijn de maatregelen niet voldoende, dan moeten deze aangepast worden. Als dat niet mogelijk is of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), is een ontheffing nodig. Deze wordt alleen verstrekt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Jachtgebied en vliegroutes

Naast verblijfplaatsen bestaat het leefgebied van vleermuizen ook uit foerageergebied en vliegroutes (vaak bomenrijen of waterlopen). Deze zijn ook beschermd als zij van significant belang zijn. Zij gelden als significant belangrijk indien bij aantasting de functionaliteit van de verblijfplaats(en) in het geding komt. Is dat het geval, dan zijn maatregelen nodig die dit voorkomen, anders is een ontheffing nodig. Ook hier geldt dat deze alleen verstrekt wordt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Bijlage 3: Vogels en ruimtelijke ingrepen

Als mitigerende maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Wet Natuurbescherming aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren. Indien goedgekeurd, wordt door de provincie een "positieve afwijzing" afgegeven.
Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn.

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding in gevaar?

"Ruimtelijke inrichting en ontwikkeling" of een "dwingende reden van groot openbaar belang" gelden echter niet als een wettelijk belang. Dit betekent dat de provincie in het kader van ruimtelijke ingrepen alleen een positieve afwijzing af kan geven.

Bescherming van vogelnesten
Artikel 3.1 lid 2 uit de Wet Natuurbescherming luidt:
"Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen".

Voorafgaand en tijdens de werkzaamheden moet rekening gehouden worden met eventueel aanwezige vogelnesten. Er is sprake van een nest wanneer er nestindicatief gedrag is waargenomen en/of er een broedsel aanwezig is. Het vernielen of beschadigen van een nest is verboden. Dit geldt voor alle vogelsoorten. De meeste vogels maken echter elk broedseizoen een nieuw nest of zijn goed in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen onder de bescherming van de Wnb wanneer het in gebruik is (tijdens het broedseizoen). Wanneer een dergelijk nest niet in gebruik is, is geen ontheffing nodig voor het vernielen of beschadigen ervan.
Verstoring van vogels is ook verboden, maar er bestaat een uitzondering voor verstoring die niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (artikel 3.1 lid 5 Wnb). Dit betekent dat verstoring tijdens het broedseizoen toegestaan is, mits de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort gewaarborgd blijft.

Een (beperkt) aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn niet alleen beschermd wanneer ze in gebruik zijn, maar het hele jaar:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik

zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).

2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).

Tot slot is er nog een categorie 5: Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Voor deze soorten is extra onderzoek nodig, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd; deze soorten zijn namelijk *wel* jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Hieronder de lijst met jaarrond beschermde vogelnesten:

Nesten van de volgende soorten zijn jaarrond beschermd indien ze nog in functie zijn:

Boomvalk	*Falco subbuteo*
Buizerd	*Buteo buteo*
Gierzwaluw	*Apus apus*
Grote gele kwikstaart	*Motacilla cinerea*
Havik	*Accipiter gentilis*
Huismus	*Passer domesticus*
Kerkuil	*Tyto alba*
Oehoe	*Bubo bubo*
Ooievaar	*Ciconia ciconia*
Ransuil	*Asio otus*
Roek	*Corvus frugilegus*
Slechtvalk	*Falco peregrinus*
Sperwer	*Accipiter nisus*
Steenuil	*Athene noctua*
Wespendief	*Pernis apivorus*
Zwarte wouw	*Milvus migrans*

Nesten van de volgende soorten zijn niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar hiervan is inventarisatie wel gewenst:

Blauwe reiger	*Ardea cinerea*
Boerenzwaluw	*Hirundo rustica*
Bonte vliegenvanger	*Ficedula hypoleuca*
Boomklever	*Sitta europaea*
Boomkruiper	*Certhia brachydactyla*
Bosuil	*Strix aluco*
Brilduiker	*Bucephala clangula*
Draaihals	*Jynx torquilla*
Eider	*Somateria mollissima*
Ekster	*Pica pica*
Gekraagde roodstaart	*Phoenicurus phoenicurus*
Glanskop	*Parus palustris*
Grauwe vliegenvanger	*Muscicapa striata*
Groene specht	*Picus viridis*
Grote bonte specht	*Dendrocopos major*
Hop	*Upupa epops*
Huiszwaluw	*Delichon urbica*
IJsvogel	*Alcedo atthis*
Kleine bonte specht	*Dendrocopos minor*
Kleine vliegenvanger	*Ficedula parva*
Koolmees	*Parus major*
Kortsnavelboomkruiper	*Certhia familiaris macrodactyla*
Oeverzwaluw	*Riparia riparia*
Pimpelmees	*Parus caeruleus*
Raaf	*Corvus corax*
Ruigpootuil	*Aegolius funereus*
Spreeuw	*Sturnus vulgaris*
Tapuit	*Oenanthe oenanthe*
Torenvalk	*Falco tinnunculus*
Zeearend	*Haliaeëtus albicilla*
Zwarte kraai	*Corvus corone*
Zwarte mees	*Parus ater*
Zwarte roodstaart	*Phoenicurus ochruros*
Zwarte specht	*Dryocopus martius*